

Medlemstidning för Befälsföreningen Militäröolkar - 4/2012 - december

HUGIN&MUNIN

Studier på Tolkskolan får hjärnan att växa

IRAK - Utmaningar och möjligheter | Post-sovjetisk sjukvård - Blev det bättre?

HUGIN&MUNIN 4/2012 – december

Hugin & Munin är Befälsföreningen Militärtolkars medlemstidning. Tidningen distribueras i tryckt format till föreningens medlemmar, men finns också på www.militartolkar.org.

Adress

Befälsföreningen Militärtolkar
Box 24130, 104 51 Stockholm

Chefredaktör

Karolina Lindén
hm@militartolkar.org

Grafisk redaktör

Ylva Winsnes

Ansvarig utgivare

Erik Malmberg
ordforanden@militartolkar.org

Tryck

Wikströms Tryckeri, Uppsala

ISSN 1654-9937

Styrelsen i MT

Erik Malmberg, ordförande
Erik Andermo, vice ordförande
Peter Möller, sekreterare
Philip Reznik, kassör
Karolina Lindén,
chefredaktör Hugin & Munin
Victoria Lindberg, ansvarig
för kvinnligt nätverk
Edvard Wiman,
ansvarig för Tolkpoolen
Gustav Axelson, ansvarig
för mentorprogrammet
Olof Kollinius,
marknadsföringsansvarig
Anton Larsson, jubileumsansvarig

Postgiro 59 895-3

Orgnr 802402-4930

Annonsbokning

pr@militartolkar.org

Adressändring

register@militartolkar.org

Anmälan till nyhetslista

mt-nytt-subscribe@googlegroups.com

Omslag

Foto: Vinterbild i skogen
Källa: Försvarmakten

oriflame
natural swedish cosmetics

Redaktören har ordet

Den som någon gång vistats i Beirut har hört det surrande ljud som vandrar från stadsdel till stadsdel i den libanesiska huvudstaden. Surrandet är en konsekvens av att det inte finns tillräckligt med el för alla stadens invånare. För att lösa problemet har staten infört schemalagda strömavbrott enligt ett rullande schema för alla stadsdelar. Någon eller några timmar varje dag saknar alla hushåll el: ibland på morgonen, ibland på dagen och ibland på kvällen. Surrandet i Beirut är ljudet av de elgeneratorer som hushållen har införskaffat för att kunna läsa, laga mat och ha värmen på även när elen stängs av i deras område. Även i andra delar av Mellanöstern är diesel-drivna generatorer vanligt. Då inte på grund av schemalagda strömavbrott, utan på undermåliga elnät som är dåligt byggda, knapphändigt underhållna eller helt enkelt inte förmår möta befolkningens energibehov. Den bristande elförsörjningen stör inte bara ljudbilden, utan också inandningsluften på grund av den koldioxid som generatorerna ger ifrån sig. Så låter och luktar ett tekniskt (och till viss del politiskt?) problem. Tanken på den miljöförbättring stabila elnät skulle innebära i Mellanöstern är svindlande.

Det här numret av Hugin & Munin har tema teknik. I detta ryms både det utbyte Sverige har med Irak i form av teknikexport, en rapport om läkemedelsindustrin i Ryssland, studier vid Olja- och gasuniversitetet i Moskva, arkitekturens koppling till politiken i Georgien och en artikel om hur arabiska kvinnor använder internet för att göra sina röster hörda. Teknik innebär också de färdigheter i inläring som språkstudierna vid Tolkskolan, Televapenskolan och FRA har inneburit. Att göra en djupdykning i forskaren Johan Mårtenssons avhandling om hjärntillväxten hos tolkelever har varit en personlig höjdpunkt för mig i det här numrets framställande. Numret innehåller också mycket annat, till exempel en artikel om de stora kattdjuren i Iran. Magnus Dahnberg bjuder dessutom på en språkspalt och vi får en uppdatering om läget i föreningen i form av rapporter från helgkurserna.

När det här numret landar i brevlådan är det också snart dags för jul. Vi vill från redaktionens sida passa på att tacka så mycket för alla mail, texter, bilder och tankar ni hört av er med under det här året. Det är en fröjd att ha engagerade läsare!

Vi önskar er en God Jul och ett Gott Nytt År!

Trevlig läsning,

Karolina Lindén
Chefredaktör

MT:S KALENDARIUM

Januari	After Work i Stockholm
Mars	Helgkurs och årsstämma
Juni	Kursveckor i Tylebäck

Läs mer på www.militartolkar.org

MT-vänner!

Nu börjar dagarna bli kortare och snart dyker adventsljusstakar och julstjärnor upp i fönster i hela vårt avlånga land. Den första snön tycks dock i skrivande stund än så länge lysa med sin frånvaro här i Uppsala. Annat var det när undertecknad var på Open Skies-mission i Ryssland den sista veckan i oktober. En redig skur med lovikavantar drog in över Podmoskovje och bäddade in hus, vägar och flygplansvingar i ett tjockt, vitt täcke. För att anknyta till tekniktemat i detta nummer så var detta ett utmärkt tillfälle (läs: illa tvungna) att prova på den lokala avisningsutrustningen.

Ett tappert gäng svenskar beväpnade med borstar, cd-fodral och plastknivar mötte på plattan några ryska beväringar med en högtryckstvätt kopplad till en blå plasttunna. Tvätten pluggades i sin tur in den rätt så sneda kontakten på en lastbil som varvades igång i ett rejält moln svart rök. Två och en halv timme senare hade två glykolstrålar på vardera 10 sekunder avlossats. ”I morgon bitti ska det funka” blev löftet. Och

jovisst, löftet infriades. Efter cirka fem timmar av lätt duschande nästa dag (ackompanjerat av skrapande med plastknivar och cd-fodral) var planet i startdugligt skick och redo för missionsflygning. Då närmade sig en rysk meteorolog med ett snett leende på läpparna. ”Jo, det är såhär, det är lite mer snö på väg in...”. Två minuter tog det, sedan kom beslutet om att med svansen mellan benen bege sig hem till Svedala igen.

Här hemma i Sverige har MT-verksamheten fortsatt som vanligt. I september hölls en After Work, den 9 oktober sparkade årets mentorprogram igång och den 27-28 oktober hölls den traditionella kurshelgen i Uppsala med repetitionskurser i ryska och arabiska. Jag vill nu passa på att tacka en grupp människor, vars insatser gör det möjligt för föreningen att fortsätta erbjuda sina medlemmar en omfattande verksamhet. Jag talar först om Guldklubben, en anseelig skara som presenteras närmare inne i tidninge. Som ordförande vill jag å hela föreningens vägnar rikta ett stort tack till er!

Vad gäller verksamheten så har nog en del av er noterat att det ännu inte har gått ut en inbjudan till det årliga höstföredraget. Det är helt korrekt noterat och det finns en tanke bakom detta. Jag vill därför be alla medlemmar att kontrollera kalendern för januari-februari och göra sig beredda för ett nytt slags evenemang som jag hoppas och tror blir mycket uppskattat. Håll utkik!

Till sist vill jag önska alla en riktigt God Jul och ett Gott Nytt MT-år!

Erik Malmberg

Ordförande

I DETTA NUMMER

- s 4 Att tolka lagen | s 5 Guldklubben | s 6 Studier på Tolkskolan får hjärnan att växa
- s 8 Politisk förnyelse och att riva broar |
- s 10 Irak - Utmaningar och möjligheter |
- s 12 Post-sovjetisk sjukvård - blev det bättre? | s 14 Iranska kattdjur
- s 16 Rysk syn på framtidens energimarknad
- s 18 Lingvistik är att våga | s 20 Att surfa i Iran

Att tolka lagen

Juridik var temat på årets kurshelg med MT. Deltagarna fick bredda sitt vokabulär med ord och uttryck från lagens område, kunskaper som sedan testades i svåra och oförutsägbara tolkningssituationer. Peter Möller skriver om en rolig och utmanande helg i lagens namn.

Skribent: Peter Möller, TolkS 06/07
Bildkälla: Wikimedia Commons

En helg i oktober samlades en skara tolkar på garnisonen i Uppsala för att rådbråka sina minnen och sinnen i jakten på den där korrekta översättningen eller den där kluriga böjningen i tredje person singular av ett verbs perfektiva form. Det var MT:s traditionella kurshelg som gick av stapeln. Under två dagar den 27 och 28 oktober samlades hugade föreningsmedlemmar för en tolkningskurs i ryska under ledning av Christoffer Mankell och Anette Hellström och repetitionskurs i arabiska med Joseph Saouk. För båda språken var juridik det förutbestämde temat för helgen, något som lockade såväl jurister i olika stadier av sin utbildning som lekmän vilka fram till denna kurshelg förskonats från allför intima bekantskaper med rättsskipningens mysterier. Blandningen föll väl ut, då juridiska begrepp kunde redas ut ganska detaljerat samtidigt som diskussionerna generellt låg på en relativt allmän och användbar nivå. Att döma av de återkommande skrattsalvorna tycks stämningen ha varit god på den arabiska repetitionskursen, och detsamma gällde i den ryskspråkiga gruppen. Upplägget i den senare bestod av en inledande genomgång av texter som gav kursdeltagarna

en ordentlig grund innan man under senare delen av lördagen och söndagen övergick till tolkning i en rad olika situationer med juridik som gemensam nämnare. Spannet var stort och förhör av misstänkta rånare blandades med samtal hos en handläggare på migrationsverket. Övningarna var utmanande och

”Övningarna var utmanande och inte sällan tog de en oförutsedd vändning som för ett ögonblick lämnade tolken desorienterad och panikslagen. Kort sagt, de var precis som tolkningsövningar ska vara”

inte sällan tog de en oförutsedd vändning som för ett ögonblick lämnade tolken desorienterad och panikslagen. Kort sagt, de var precis som tolkningsövningar ska vara. Utöver lektioner bjöd helgen självklart även på möjligheten att umgås MT-medlemmar emellan, vilket skedde under kafferaster i anslutning till lektionssalarna på Tolkskolan och måltider i Försvarsrestaurang Ärna (som den gamla värnpliktsmatsalen numera kallas). Kursens tema – juridik – tillkom på förslag i de utvärderingar som alltid delas ut efter avslutade kurser. Att kunna rikta in helgkurserna mot områden som är relevanta för föreningens medlemmar är naturligtvis viktigt. Men gamla kursutvärderingar behöver inte vara den enda inspirationskällan för teman, och jag vill därför passa på att uppmana föreningens medlemmar att inkomma med idéer till kommande kurser. Förslag skickas till sekreteraren@militartolkar.org. Specifika inriktningar gör sig mycket bra i form av tolkningskurser, medan repetitionskurserna antingen kan ha ett tema eller vara mer allmänt hållna. Avslutningsvis vill jag redan nu slå ett slag för vårens repetitionskurser, då vi förhoppningsvis kan genomföra kurser på alla tre språk i anslutning till föreningens årsstämma.●

Guldklubben

I början av 2010 beslutade MT:s styrelse att instifta en Guldklubb i syfte att göra det möjligt för de MT-medlemmar som så önskar att bidra ekonomiskt till föreningens verksamhet utöver medlemsavgiften. En katalysator bakom beslutet var den finansieringsutmaning som MT ställdes inför när föreningens statsmedel drogs in år 2010. Tack vare klubbens medlemmar lyckades föreningen emellertid upprätthålla sin omfattande kursverksamhet och till och med utöka den med engemensam kurshelg för tolkningskurser i ryska, arabiska och dari.

Sedan 2010 har föreningens ekonomi stärkts betydligt, trots kraftiga nedskärningar i statsmedel. Dels beror detta på instiftade företagspartnerskap men en annan stor bidragande orsak är Guldklubbens bidrag. Sammanlagt har Guldklubben under 2012 haft 13 antal medlemmar. I egenskap av föreningsordförande och kassör samt å hela föreningsstyrelsens vägnar vill vi därför framföra vår djupa tacksamhet till följande personer samt till dem som valt att vara anonyma:

Per Agebäck
Richard Blom
Henrik Borelius
Fredrik Granholm
Daniel Hallberg
Hans Hultkvist
Thomas Rosén

Jan-Åke Berg
Ulf Bojner
Christer Fåhraeus
Annette Hellström
Björn Hovstadius
Daniel Ivarsson

För 2012 står föreningens tyvärr återigen för kraftiga nedskärningar i tilldelade statsmedel, varför det alltjämt finns ett stort behov av Guldklubbens insatser. Det är därför vår förhoppning att fler MT-medlemmar kommer att se Guldklubben som en möjlighet att ge tillbaka för allt de fått genom Tolkskolan och MT.

Erik Malmberg
Ordförande

Philip Reznik
Kassör

Studier på Tolkskolan får hjärnan att växa

Att värnplikt på Tolkskolan ger goda kunskaper i språk och samtalsteknik känner de flesta till. Att utbildningen formar starka vänskapsband likaså. Men att utbildningen också får de inläggandes hjärnor att växa har fram till nu varit okänt. Hugin och Munin intervjuar Johan Mårtensson, forskare vid Lunds universitet, som skrivit sin avhandling om hur intensiva språkstudier påverkar hjärnan.

Skribent: Karolina Lindén, TolkS 08/09

Studier vid Försvarets tolkskola får tolkelevernas hjärnor att växa. Det är resultatet av Johan Mårtenssons doktorsavhandling från Lunds universitet som läggs fram den 4 december. Mårtensson har mellan 2008 och 2011 gjort tester och mätt hjärnan på inläggande tolkar och jämfört dessa med motsvarande tester på läkar- och kognitionsstudenter. Resultatet är slående. Tolkarnas hjärnor har vuxit till i hippocampus och hjärnbarken, medan kontrollgruppen har förblivit oförändrad.

I en intervju med Hugin & Munin berättar Johan Mårtensson om projektet. Den första studien gjordes på Tolkskolan under sensommaren 2008 på den nyligen inryckta tolkkullen. Tolkarna fick genomgå åtta standardiserade minnestest för associativt-, strategiskt episodiskt- och arbetsminne, samt ett flytande intelligenstest. Det första testet genomgicks före det att språkstudierna inleddes på Tolkskolan och ett motsvarande test

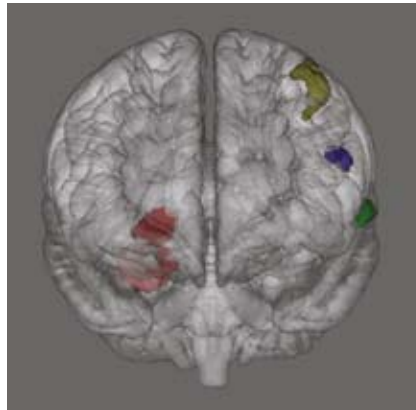

Illustration över de områden i hjärnan som växer till av intensiva språkstudier. Gult är mellersta pannvindlingen, blått är nedre pannvindlingen, grön är övre tinningsvindlingen och rött är hippocampus. Illustration: Johan Mårtensson

genomfördes tre månader senare. Resultaten publicerades i tidningen *Frontiers in Psychology* den 26 januari 2011. Tolkarna hade genomgående bättre resultat än kontrollgruppen, men förbättrade sig i högre utsträckning än kontrollgruppen i de uppgifter som berörde associativt minne. Associativt minne används när vi försöker associera två objekt till varandra, till exempel ett främmande ord med ett objekt vid glosinläring.

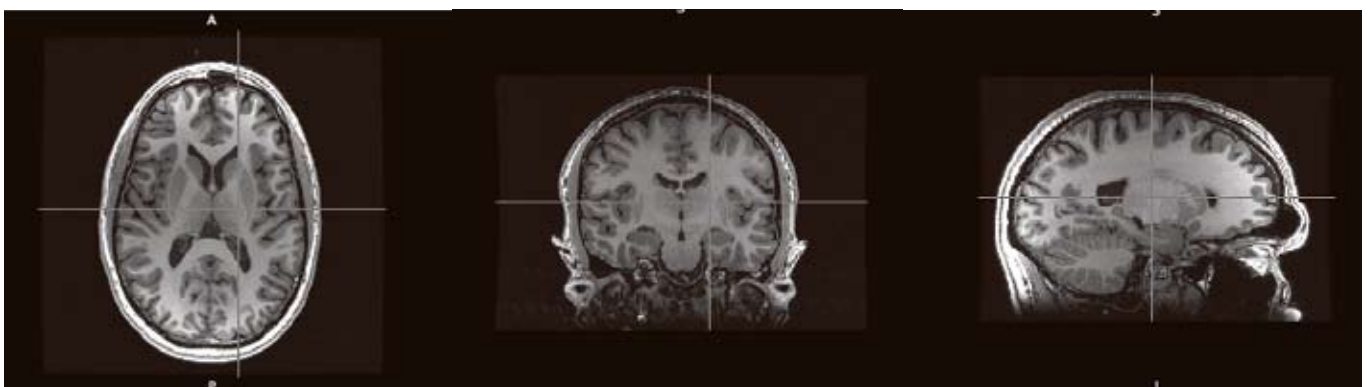
Mårtensson beskriver samarbetet

med Tolkskolan som mycket positivt och berättar att gensvaret från Tolkskolans ledning varit mycket bra redan från början och så även intresset från lärarna. Jämfört med andra populationer så var de inläggande tolkarna både motiverade och trevliga, säger han.

Efter de inledande resultaten, berättar Mårtensson vidare, gick projektet framåt genom att låta nästa tolkkull genomföra kognitiva tester samt mäta deras hjärnor i en MR-skanner före och efter det att språkstudierna tagit vid. Tolkarna bussades till och från Umeå Centre for Functional Brain Imaging i detta syfte. MR-skanningen av tolkarnas hjärnor jämfördes med en kontrollgrupp av läkarstudenter. Resultatet av studien publicerades i tidningen *NeuroImage*

” Jämfört med andra populationer så var de inläggande tolkarna både motiverade och trevliga ”

Exempel på hur bilderna från MR-kameran kan se ut. Foto: Johan Mårtensson

” Skillnaderna i vilka delar av hjärnan som växte till korrelerade med tolkelevens ansträngningar för att klara av höstterminens två sista fredagsprov”

22 juni 2012. Tolkarna hade fått ökad hjärnstruktur i hippocampus, vilken är involverad i inläring av nytt material och spatial navigering, samt vänstra mellersta pannvindlingen (left middle frontal gyrus), nedre pannvindlingen (inferior frontal gyrus) och övre tinningvindlingen (superior temporal gyrus), tre områden i hjärnbarken.

Intressant nog såg Mårtensson att tillväxten i hjärnan skiljde sig

Johan Mårtensson, forskare vid Lunds universitet. Foto: Lunds universitet

åt mellan tolkarna beroende på hur duktiga de var på språkinläring. Skillnaderna i vilka delar av hjärnan som växte till korrelerade med tolkelevens ansträngningar för att klara av höstterminens två sista fredagsprov. Bland de tolkelever som klarade sig bättre på fredagsproven sågs en större tillväxt i hippocampus och övre tinningvindlingen, den del av hjärnbarken som hanterar språkinläring. Hos de tolkelever

som fick kämpa mer för att hålla sig kvar växte istället mellersta pannvindlingen, den motoriska delen av hjärnbarken; vilken är kopplad till bearbetning av ord som är svåra att förstå och uttala. Den motoriska delen av hjärnan är viktig vid instudering av ett nytt språk.

Mårtensson menar att resultaten antyder att plasticitet, kapacitet till förändring, är extra viktigt i dessa hjärnområden för att klara tolkskoleutbildningen. Den övre tinningvindlingen är ett väldigt viktigt integrativt område i språkmodeller och hippocampus är relevant vid dels inläring av nya ord i högt tempo samt vid andra former av inläring, säger han.

Vad det egentligen innebär att hjärnan växer till är än så länge höjt i dunkel. Mårtensson såg dock

” Associativt minne används när vi försöker associera två objekt till varandra, till exempel ett främmande ord med ett objekt vid glosinläring”

inga negativa effekter på tolkarnas hjärntillväxt i form av minskningar i andra områden. Tidigare forskning har kunnat konstatera att Alzheimers sjukdom debuterar senare hos flerspråkiga individer och att det är positivt att hålla hjärnan aktiverad. Mårtensson säger avslutningsvis att studien på tolkarna inte kan användas för att uttala sig om hur ett livslångt användande av flera språk påverkar hjärnan, men säger att det är positivt och att språkträning är ett utmärkt sätt att hålla hjärnan i trim.

Johan Mårtensson la fram sin doktorsavhandling ”Regimented language training – Changes to brain and behaviour following intensive non-native language learning” på Lunds universitet den 4 december. ●

VAD TYCKER

DU

ATT MT SKA GÖRA?

På stämman i mars kommer Befälsföreningen Militärtolkarna att välja en ny styrelse. Men redan nu är det dags att fundera på vad du vill att föreningen ska göra, och hur du kan hjälpa MT att bli en ännu bättre förening.

Vill du vara med och påverka och även fortsättningsvis se till att MT förblir en modern förening i takt med tiden? Eller vet du någon som du tycker är särskilt lämpad att göra det? Kandidera då själv eller nominera någon annan till en plats i styrelsen!

Kontakta oss i valberedningen så berättar vi mer.

Ulrik Franke (ordförande)

Sara De Geer

Oscar Jonsson

valberedningen@militartolkar.org

Politisk förnyelse och att riva broar

Arkitektur är makt, och politiker har inte sällan att brottas med sin företrädares arkitektoniska arv i lika stor utsträckning som dennes ekonomiska och politiska diton. Diana Janse, Sveriges ambassadör i Georgien och Armenien, berättar här om kampen om Georgiens offentliga utrymme och dess kopplingar till landets politiska vändningar.

Text och foto: Diana Janse

”Brand New Georgia - Saakashvili rebuilds a country” stod det på ett tygsjok som hängts ned över parlamentet på Tbilisis huvudgata Rustaveli i våras. Det var framsidan på arkitekturskriften MARK för månaden april/maj som kopierats till en jättelik banderoll.

Det var kanske ingen slump att den hängts upp just på parlamentsbyggnaden, ett sovjetbygge som också var på väg att spolats bort i den arkitektoniska moderniseringsvåg som svept över landet de senaste åren. En ny parlamentsbyggnad - utformad som en glasbubbla och ritad av den spanska arkitekten Alberto Domingo - hölls då som bäst på att byggas i Kutaisi, landets andra stad, 23 mil

”Det gick inte en vecka innan den nya parlamentariska majoriteten började prata om att flytta tillbaka till Tbilisi”

därifrån. Flytten - argumenterade presidenten, för parlamentsflytten var hans idé - skulle decentralisera makten och dessutom kanalisera en rad investeringar till Kutaisi.

I Kutaisi var det ett beslut som uppskattades långt mer än i resten av landet. Staden, vars en gång så stolta industri inte överlevde Sovjetunionens sammanbrott, saknade bättre hotell

och en flygplats som gick att landa flygplan på, och vad värre var, en vision. För trots argument om kostnader och tidsspill - vilket alla som någon gång pendlat mellan Bryssel och Strasbourg lätt kan bottna i - var det inte svårt att se de positiva sidoeffekterna för Kutaisi som stad. Hotell, kaféer, turister, kemtvättar, taxibilar och kanske ett snabbtåg till huvudstaden.

I Georgien är det svårt att ta miste på president Saakasvhilis arkitekturintresse, och han har sagt att hade han inte blivit politiker hade han velat bli arkitekt.

Arkitektur och politik har alltid gått hand i hand. Det var förstås ingen slump att man under kommunisttiden gjorde om kyrkor till lagerhus eller garage eller att man rev ned gamla kvarter för att göra rum för rejäla avenyer för stridsvagnarna att rulla på. Arkitektur är makt.

För presidenten betraktas urban utveckling som en väg till ekonomisk framgång, där den nya arkitekturen ska signalera ett land värt att tro på för investerare, för turister och för den egna befolkningen. Men arkitekturen ses också som ett redskap att ändra attityder med. Medelst arkitektur (bland annat) ska landet moderniseras. En radda av prestigebyggen har modellerats fram på ritborden och en hel del av dem har också lämnat dem.

Tbilisi har de senaste åren genomgått den snabbaste omvandlingen. I Tbilisis charmerande men svårt förfallna gamla stad har murare, gatuläggare och rivare

gjort inbrytningar än här, än där. Krackelerade fasader och kollapsade hus har fått nytt liv även om allt bakom den uppsatsade exteriören allt som oftast är helt nytt - eller fortfarande helt gammalt. År 2010 invigdes en glasgångbro - fredsbron - i hjärtat av gamla staden till en nyanlagd stor park - Europaparken - på andra sidan Mtkvarifloden.

Men det stannar inte där. Även fläckar av landet i stort har fått sig en dos av mursleven. Sjungande och dansande fontäner, liftanläggningar, motorvägar, linbanor. Uppfräschade torg, nya strandpromenader, EU-anpassade soptippar, polisstationer i glas för att symbolisera transparens, en helt ny skyline i kuststaden Batumi. Arkitekturen har många ansikten. Man har också lanserat ”Public Service Halls” i landets regioncentra - spektakulära, moderna byggnader där medborgarna hittar all samhällsservice samlad under ett tak. Vill du ha ett pass, registrera ditt företag, registrera din bil eller din egendom eller vad det nu må vara, så är det dit du ska vända dig, ta en kölapp och snabbt vara ute på gatan igen med utträttat ärende (eller göra det via drive-in luckan). Jag minns än idag hur jag under en termin som student i Paris ägnade precis hela terminen till att få klart mitt uppehållstillstånd - än skulle jag åka hit, än dit med friskintyg, telefonräkningar, pass, universitetsintyg och vad det nu var och ja, åtminstone jag tycker idén är tilltalande och den nyinvigda byggnaden i Tbilisi är storslagen.

Men alla är inte entusiastiska över

Fredsbron, en gångbro i glas över Mtkvarifloden, förbinder gamla staden i Tbilisi med den nyanlagda Europaparken

de snabba förändringarna. Medan vissa har skjutit in sig på den bristande transparensen i beslutsprocesserna och frånvaron av publik debatt både om vad som byggs och vad det kostar, så har andra främst synpunkter på vad som görs och hur det görs. Arkitektur väcker starka känslor (jag säger bara Slussen...). Man är olycklig över kvaliteten på byggjobben, man invänder att byggnadernas autenticitet går förlorad i de snabba reoveringarna och klagar över att resultatet mest påminner om Disneyland.

Det går närmast att urskilja en ideologisk vallgrav här - kanske något förenklat men i alla fall: de som i landets moderniserings tsunami ser något i grunden gott och nödvändigt för att gjuta liv i landet, för att vädra ut landets doft av sovjet och förändra

”Det gamla, unika (om än närmast kollapsande) Tbilisi ställs mot den eventuella nyttan och/ eller nödvändigheten av nya årsringar, där stadens charm och unika historia riskerar att utplånas”

sinnet, och de som främst ondgör sig över den, ofta med ett traditionellt kulturellt perspektiv som främsta ammunition i debatten. Det gamla, unika (om än närmast kollapsande) Tbilisi ställs mot den eventuella nyttan och/eller nödvändigheten av nya årsringar, där stadens charm och unika historia riskerar att utplånas. En smak ställs mot en annan. Ett samhällsnyttigt argument ställs mot ett annat.

I det polariserade politiska klimatet som rådde under valkampanjen innan parlamentsvalet blev också den nya arkitekturen ett politiskt trätoämne. Under valkampanjen lovade Bidzina Ivanishvili, den nu nya premiärministern, att om han vann valet skulle han som första beslut se till att den nya fredsbron i gamla stan revs, och han anklagade Saakashvili för att sakna smak.

Samtidigt har också Georgiens nya premiärminister blottat en viss svaghet för i ögonfallande modernistisk arkitektur. Hans hus och affärskomplex är en skapelse av glas och stål, som hänger på en bergsvägg över Tbilisis gamla stad och som mest av allt ser ut att höra hemma i en James Bondfilm, med helikopterplatta och allt.

Det nya parlamentet har blivit en dagordningspunkt i sig själv i

kammaren. Det gick inte en vecka innan den nya parlamentariska majoriteten började prata om att flytta tillbaka till Tbilisi, och talmannen David Usupashvili - en av partiledarna i den nya regeringskoalitionen - har sagt att målet är att flytta åter till Tbilisi, helst innan jul.

För en parlamentsflytt krävs en konstitutionsändring, och för det behövs röster från Saakashvilis partikamrater i parlamentet. Man kan föreställa sig att alla i minoriteten inte heller är så förtjusta det nya pendlandet, men av lojalitetsskäl är mindre artikulerade i sin kritik.

Med den nya regeringens budget som antogs härom veckan har man emellertid redan lyckats pressa tillbaka presidentens arkitektoniska avtryck i centrala Tbilisi, om än marginellt. Presidentpalatset, en neoklassicismisk skapelse med glaskupol som jämförts med en korsning mellan Vita huset och den tyska riksdagen, har fått en så slimmad budget att man valt att släcka ned dess fasadbelysning nattetid.

Men fredsbron står än så länge kvar. ●

Diana Janse är Sveriges ambassadör i Georgien och Armenien och författare till boken En del av mitt hjärta lämnar jag kvar.

Irak – Utmaningar och möjligheter

Irak är ett land i förändring. Mycket har hänt sedan invasionen och idag växer landets ekonomi rekordsnabbt, samtidigt som säkerhetsläge och fattigdom fortsätter att utgöra hinder för utvecklingen. Den dynamiska situationen innebär både möjligheter och utmaningar för svenska företag som vill etablera sig i landet. Carl Magnus Nesser som varit Sveriges ambassadör i Irak skriver för Hugin och Munin om sitt arbete med att främja utbytet mellan länderna.

Text och foto: Carl Magnus Nesser, Tolks
91/92

Redan när jag utnämndes till ambassadör i Irak sommaren 2010 och hade ett första samtal med min företrädare Niclas var det tydligt att det så kallade handelsfrämjandet var av stor vikt för ambassaden. UD och dess ambassader har regeringens uppdrag att på olika sätt underlätta för det svenska näringslivet att göra affärer utomlands. Under mina två år i Irak har jag i samarbete med Exportrådet kunnat medverka till ett antal intressanta affärer för svenska företag, företrädesvis inom verkstadsindustrin men även inom till exempel hälsosektorn.

Irak är en av de snabbast växande marknaderna i världen, med en förväntad tillväxt på strax under tio procent för de kommande åren. Denna positiva utveckling vilar på de framsteg som gjorts inom oljesektorn, som har stor potential givet att Irak har (lågt räknat) världens fjärde största oljetillgångar och dessutom stora mängder naturgas. Sedan 2009 har utländska oljebolag varit ansvariga för att tillsammans med irakiska statsägda bolag utveckla oljefälten. Jag har flera gånger haft möjlighet att besöka oljefält runt Basra i södra Irak, där de största fyndigheterna finns. Platt och kargt, ett beige månlandskap. Så plötsligt skymtar stora välbevakade stålkonstruktioner fram i fjärran, kantade av ödesmättade,

brinnande gaslågor. Trots utmaningar har produktiviteten från fälten ökat snabbt och givet de mestadels höga oljepriserna har statskassan i Irak fyllts på i snabb takt.

Samtidigt står landet inför betydande utmaningar. Fattigdomen är stor och arbetslösheten hög. Statsägda företag av varierande kvalitet dominerar industrin och småskaligt jordbruk ger fortfarande en födkrok till många på landsbygden. Under ett antal år efter invasionen 2003 ansågs Irak vara ett av världens farligaste länder. Läget idag är bättre

” Ericsson är ett av de svenska företag som varit viktigast för Iraks utveckling på senare år”

och vissa delar av Irak, till exempel i söder runt Basra och i den kurdiska regionen i norr, ser föga av våldsdåd. Detta har varit en förutsättning för till exempel oljebolagens verksamhet. Fortfarande är terrorism ett gissel, men förhoppningen är att återuppbyggnaden skall ta fart så att de vanliga människornas liv förbättras. Utländska företag har en viktig roll att spela för att detta skall vara möjligt. Den svenska exporten till Irak var omfattande på 70- och 80-

talen, föll sedan kraftigt och ökar nu snabbt igen.

Vi hade ett stolt gäng från Ericssons globala och regionala ledning på besök på ambassaden i september förra året och kunde glädjas åt att Ericsson är ett av de svenska företag som varit viktigast för Iraks utveckling på senare år. De har bland annat levererat basstationer och tekniska tjänster i den kurdiska delen av Irak. De förvaltar mobiltelefonnätet för Zain Iraq, den största teleoperatören i landet, och har ett liknande avtal med Korek, en annan viktig operatör.

Den svenska delen av ABB har en lång historia i Irak. Föregångaren ASEA levererade ställverk och annat som Irak behövde för att snabbt kunna förbättra sin eldistribution. De senaste åren har ABB framför allt varit med och byggt elverk och nät i den kurdiska regionen, som tiodubblat sin produktion på bara några år. Med ABB har jag flera gånger besök såväl Basra som den irakiska regionen Kurdistan. Få vet så mycket om landet och dess invånare som ABB-Thomas, som svarat för mycket av försäljningsframgångarna i landet. Med sin humor och sin respekt för Iraks seder och bruk var han ett populärt resesällskap, med vänner på de mest oväntade ställen.

Jag kunde i maj 2011 på min officiella blogg under rubriken ”Exportframgångar” skriva att Scania och dess lokala partner Qanadeel –

där svenska statens riskkapitalbolag Swedfund är en av två ägare med den irakiska Bunnia-gruppen som partner – gjort en mycket spännande affär i Irak om 4000 lastbilar att levereras över fem år. Jag närvarade vid avtals-signeringen tillsammans med Iraks industriminister Karbooli, som ansvarar för det företag, SCAI (det statliga irakiska fordonsföretaget), som stod som köpare. Värdet på affären var mer än tre miljarder kronor. Lastbilarna sätts delvis samman i Iskanderiya, ett par timmar från Bagdad, i en anläggning som jag hade förmånen att besöka flera gånger. Irakierna gillar lastbilar och Scania är ett av de mest populära märkena, känt för sin goda kvalitet. Även Scantias bussar är uppskattade.

Tillsammans med min kollega från Exportrådet, Roland, höll jag tidigt våren 2011 föredrag i Göteborg om affärsmöjligheter i Irak. Ett antal företag ville höra oss prata, bl.a. Volvo Lastvagnar, som sedan inledde en kraftfull satsning på Irak. Med hjälp av Exportrådet identifierades en importör, ett avtal om 1000 lastbilar ingicks med det irakiska transportministeriet och dess statsägda företag och ett högkvarter kunde invigas av handelsminister Ewa Björling under hennes besök i Bagdad i våras.

”Den svenska exporten till Irak var omfattande på 70- och 80-talen, föll sedan kraftigt och ökar nu snabbt igen”

Volvos snabba expansion i Irak visar, precis som de tidigare exemplen, hur viktig den statliga uppbackningen av exporten till Irak varit. Genom den irakiska statens starka kontroll över ekonomin har det offentliga Sverige en viktig roll, med ambassaden som permanent

Carl Magnus Nesser deltar vid signeringen mellan irakiska Bunnia-gruppen och Scania med sin lokala partner Qanadeel om 4000 lastbilar

dörröppnare och besökande ministrar som extra kraftfulla murbräckor. Handelsministern är med sina fem besök sedan 2006 den västerländska minister som besökt Irak mest frekvent de senaste åren, bland annat under handelsdelegationer med svenska företag 2008, 2010, 2011 och 2012. Socialminister Göran Hägglund besökte Irak med några av våra bästa företag inom hälsosektorn i december 2011 och var den första utländska minister som besökte Ministry of Health i Bagdad sedan invasionen 2003.

Att exporten mer än fördubblats sedan 2008 är självklart främst de duktiga företagens och de goda produkternas/tjänsternas förtjänst, men de har själva ofta betonat hur viktig vår uppbackning är. De många svenskarna med irakisk bakgrund spelar också en roll för handeln, med sina språkkunskaper, kulturella know-how och kontaktnät.

Alla de företag jag räknat upp har använt sig av Exportrådets tjänster, inklusive dess så kallade Business Support Office-koncept i Bagdad. Genom detta har de kunnat hyra kontor och husrum på Exportrådets del av den välbevakade svenska ambassaden. Swedfund har jag nämnt, men även Exportkreditnämnden (EKN) och

Svensk Exportkredit (SEK) måste nämnas här, som betydelsefulla katalysatorer av handeln med Irak. Tillsammans har vi också arbetat med att hantera säkerhetsläget och andra

” Irakierna gillar lastbilar och Scania är ett av de mest populära märkena, känt för sin goda kvalitet”

utmaningar, inklusive bekämpandet av korruption (till exempel genom den så kallade Business Anti-Corruption Portal).

Jag hoppas att denna korta text kunnat visa något av allt det som hänt på handelssidan under mina två år som svensk ambassadör i Irak. Satsningen fortsätter under min utmärkte efterträdare Jörgen i samarbete med Exportrådet, bland annat genom den stora konferens om handel med Irak som handelsministern stod värd för i Stockholm i oktober i år. ●

Carl Magnus Nesser var Sveriges ambassadör i Irak från 2010-2012. Han är för närvarande samordnare till biståndsmminister Gunilla Carlsson.

Post-sovjetisk sjukvård – blev det bättre?

I förra numret beskrev Jan Kilhamn nivån på sovjetisk sjukvård under början av 1990-talet. Vad har skett i den post-sovjetiska sjukvården? Jan beskriver här intrycken från några veckor under 1995 på infektionssjukhuset i Riga, och från hur kliniska provningar kommit till Ryssland, Ukraina och andra gamla öststater. Det kan ibland visa sig svårt att skilja biverkningar av läkemedel från alkoholens verkningar.

Text och foto: Jan Kilhamn, TolKS 81/82

Under åren efter Sovjetunionens sönderfall orienterade sig de baltiska staterna på många områden mot Norden, så även inom medicin. Man sökte samarbete och stöd för utveckling mot västlig standard. Under våren 1995 kom vår professor på infektionskliniken i Göteborg hem från ett möte med kollegor i Baltikum och frågade om det var någon som ville åka till Riga på ett utbyte med en av deras läkare. Det var bara jag som räckte upp handen, och fick därmed byta plats med dr Lapins på infektionssjukhuset i Riga under tre veckor hösten 1995.

Riga 1995

Det var spännande att få en djupdykning i praktisk sjukvård, även om det primära syftet givetvis var att ge kollegan från Riga en chans att se hur vår sjukvård fungerade i Sverige, och sporra till förändring. Tidpunkten var helt rätt för en nyfiken svensk infektionsläkare; efter några år med halvbra difterivaccin och haltande täckning i sitt program spreds difteri ute i samhället i Riga – inte bara bland missbrukare, vilket var fallet i Sverige några år tidigare. Letterna var duktiga på att behandla difteri och dess komplikationer, dödligheten var låg och det antitoxin från hästserum som användes akut fungerade riktigt bra. Risken för allvarliga immunreaktioner är ett bekymmer när man ger serum

från häst, och man vill ogärna upprepa behandlingen. Andra diagnoser, ovanliga hemmavid, var fästingburen hjärninflammation (TBE – det satt varningsskyltar längs löparspåret i stadsskogen) och leptospiros, som sprids från gnagare till framför allt lantarbetare. Gamla terapiregimer höll på att ersättas av mer moderna

” Men tidpunkten var helt rätt för en nyfiken svensk infektionsläkare; efter några år med halvbra difterivaccin och haltande täckning i sitt program spreds difteri ute i samhället i Riga”

och ändamålsenliga behandlingar. Ett exempel var sexuellt överförda sjukdomar där man till exempel för okomplicerad gonorré tillämpade inläsning av patienten på sjukhus någon vecka och upprepade dagliga antibiotikainjektioner – i Sverige vid den tiden var standard en dos långverkande penicillin på en diskret poliklinik, och smittspårning givetvis. Enligt mina lettiska kollegor ändrades rutinen först när en parlamentsledamot råkade ut för denna behandling, och ett lagförslag med mer balanserat tvång kom snart därefter.

Mina kollegor i Riga var mycket

tillmötesgående. De pratade ryska eftersom min lettiska lämnade mycket att önska, och var otroligt gästfria. En kollega långpendlade från Daugavpils, någon timme med tåg uppströms längs Daugava, och jag besökte familjen under en helg. Riktigt intressant blev det när hennes make berättade att han liksom jag gjort lumpen 1981, men på ubåt, och att resorna då varade några veckor utan att de visste vart. Jag valde att inte berätta vad min lärare i ryska gjorde i Karlskrona den hösten, det vill säga tolkade kapten Gusjtjins utsagor om hur U137 gick på grund.

Läkemedelsprovningar i öst

Under de 15 år som jag arbetat inom läkemedelsindustrin med kliniska provningar har såväl de baltiska staterna som andra östländer blivit väletablerade som prövarländer. Läkemedelsbolagen var tidigt ute och identifierade centra för patientstudier i såväl Baltikum som randstaterna Ungern och Polen, vilka alla hade välutbildade läkare och god utrustning på sina sjukhus.

” Riktigt intressant blev det när hennes make berättade att han liksom jag gjort lumpen 1981, men på ubåt, och att resorna då varade några veckor utan att de visste vart”

Fördelarna dessa länder haft jämfört med väst är stort antal patienter, lägre kostnader med bibehållen kvalitet, och leveranssäkerhet. Man hittar patienter med rätt sjukdom och följer protokollet, det vill säga gör vad man ska på sjukhuset, helt enkelt. Regelverket kring kliniska prövningar är betydande, och inte minst kravet på prompt och fullständig rapportering av biverkningar är absolut. Att möta kliniska prövare i form av läkare och sjuksköterskor i Baltikum under sent 90-tal var nyttigt; vi upplevde dem som ödmjuka och korrekta. De baltiska kollegornas självrespekt växte också när de möttes av (och klarade) precis samma krav som alla andra centra i Europa och USA, och de levererade data med god kvalitet vilket gjorde dem attraktiva i industrins ögon. De var exemplariska vid provarmöten, ville göra ett bra jobb och insåg att kliniska prövningar var ett smart sätt att få ökad kunskap och resurser till sjukvård.

Det senaste decenniet har jag varit i Tallinn och Moskva i samband med provarmöten och biverkningsrapporter, och även om standarden inom sjukvården nu höjts avsevärt jämfört mina första intryck på 90-talet, så ställer ibland terminologin till besvär. Direktöversättning till engelska kan vara vansklig, och i ett estniskt fall var det just så: man hade rapporterat ett fall av ”абсолютная вентрикулярная аритмия”, och ventrikulära arytmier (med ursprung i hjärtats kammare) anses allvarliga. Ses det efter att ett studieläkemedel

”Efter en längre diskussion om vad som kan vara ”normalt” alkoholintag i Ryssland insåg vi att orsakssambandet inte blev så mycket tydligare av fler frågor”

Journalsskrivning i Riga – Efter rondens gjordes anteckningar i journalen för hand

givits blir man orolig, då det innebär en risk för patienten och kan betyda stopp för projektet. Nu visade det sig att man (efter att vi kollat med samtliga inblandade doktorer på sjukhuset) avsåg vad vi skulle kalla enbart takykardi, det vill säga en hjärtfrekvens med över 100 slag/minut, utan några som helst tecken på ursprung i kammaren. Eftersom patienten hade feber var detta den troliga orsaken, bedömde de estniska kollegorna lakoniskt.

Det andra fallet rörde levervärden som ökat över det normala, och det är man likaledes vaksam på när det gäller nya läkemedel. Den vanligaste alternativa förklaringen är alkoholintag, vilket leder till frågan ”dricker patienten” (alkohol alltså)? Svaret på den frågan blev ett indignerat ”нет, не пьёт” (dricker inte) från studieläkaren, eftersom alkoholmissbruk borde inneburit att patienten inte fått vara med i prövningen. Efter en längre diskussion om vad som kan vara ”normalt” alkoholintag i Ryssland insåg vi att orsakssambandet inte blev så mycket tydligare av fler frågor. Vi hade i alla fall gjort vad vi kunde för att klargöra situationen, och det viktigaste är att inte dölja något som framkommit utan rapportera alla detaljer.

”Fördelarna dessa länder haft jämfört med väst är stort antal patienter, lägre kostnader med bibehållen kvalitet, och leveranssäkerhet”

Det är glädjande att se att nivån på sjukvården i öst lyft under senaste åren, och personligen tror jag att deltagande i läkemedelsprövningar varit en viktig faktor i förbättringen. Det är numera standard att patienter från städer som Omsk eller Tomsk, inte bara Moskva och St Petersburg, är med i större fas III prövningar. Det ger transparens inom den medicinska professionen, man får en kvalitetskontroll av vad man behärskar och även en ”benchmarking” mot världsledande centra. Denna insyn och indirekta jämförelser medför att kvalitén i vården påverkas positivt, och man bidrar till en snabbare utforskning av nya läkemedel. ●

Jan Kilhamn är disputerad infektionsläkare och verksam på AstraZeneca.

Iranska kattdjur

Anders Fridén berättar i detta nummer om ytterligare en av Irans dolda skatter, de stora kattdjuren. Det är inte känt för många, men i Alborzbergens skogstäckta sluttningar vid Kaspiska Havet strövar en stor population leoparder och i öknarna i öster så jagar persiska geparder gaseller liksom sina välkända afrikanska släktingar. Som på många andra platser hotas dock de stora iranska katterna av människans framfart, men det finns krafter som kämpar för deras överlevnad.

Text: Anders Fridén, TolKS 08/09

Att Iran kan bjuda den som tar sig tid att resa dit på en kulturell resa genom årtusenden vet de flesta. Rykten om Persepolis, berättelser om forna krig och riket, Naqš-e Rostams förföriska skönhet i öknen och Teherans stökiga och bullriga basarer har också nått långt bortom landets gränser. En växande skara har till och med upptäckt att Iran kan erbjuda skidåkning i klass med de bästa skidorterna i Europa.

En ännu välbevarad hemlighet däremot, är den skönhet och rikedom Irans natur bjuder på. Från den evigt snöklädda vulkantoppen Damāvand i Alborzbergen och de ändlösa öknarna i öst, till det tempererade höglandets lövskogar i väst erbjuder Iran den som tar steget ett makalöst vackert landskap. Under det senaste året har jag inte fått möjlighet att få mer än en glimt av det och jag är trots det fullkomligt hänförd. Tyvärr har jag inte, och knappt någon annan heller, haft turen att få träffa Irans allra mest svärfångade invånare: de stora, vilda katterna. Ja, du läste rätt. Trots att de en gång i tiden strövade fritt över Asiens slätter och skogar har geparden och leoparden försvunnit från i stort sett hela kontinenten – utom Iran.

Utmed Irans nordliga kust längsmed Kaspiska havet finns subtropiska och tempererade skogar i bergen, som är de allra mest regndränkta i landet. De erbjuder ett utmärkt tillhåll för leoparden. Denna mäktiga

En gepard i Naybandan Wild Life Refuge i Yazd-provinsen.
Foto: Iranian Cheetah Societys Conservation of the Asiatic Cheetah Project

katt förknippas oftast med afrikanska safariresor och benämns som en av de Big Five, ett samlingsnamn för stora savanndjur. I Iran livnar den sig på det rika utbud av viltbråd som Alborzbergen tillhandahåller. Vanligtvis jagar leoparden vildsvin, hjort, hare och de olika gasellararter som bebor bergsområdena i norra och nordöstra Iran, men på grund av ökad mänsklig djurhållning i tidigare otillgängliga områden äter den numer även får och getter. Det skapar självklart konflikter mellan bönderna och katterna; tjuvjakt är, tyvärr, ett stort och växande problem. En enskild leopardpäl kan uppbära hundratusentals kronor och samtidigt rädda livet på åtskilliga av bondens boskapsdjur. Eftersom jakten äger rum bortom räckvidden för lagens långa arm pågår den alltjämt. Detta är, tillsammans med skogsskövling

och annan miljöförstöring, de största hoten mot den iranska leopardens överlevnad. Trots detta så utgör de 500-800 persiska leoparderna i Iran den i särklass största populationen i regionen.

I Irans östra öken och stäpp finns den möjligen ännu mer överraskande persiska geparden, en underart och nära släkting till den afrikanska varianten. Geparden i Iran är än mer hotad än leoparden och det beräknas finnas ett knappt hundratal kvar i hela landet. Det händer också att de siktas i pakistanska Baluchistan, vilket gör det rimligt att anta att det kan finnas vilda individer i södra Afghanistan, men tyvärr kan detta inte bekräftas. Den iranska varianten är den enda grenen som fortfarande lever vilt utanför Afrika, trots att det ursprungliga utbredningsområdet sträckte sig från Indien till Suezkana-

Utsikt över Alborzbergen, ett känt tillhåll för leoparder. Skuggan till höger i bild kastas av Damavand i soluppgång. Foto: Anders Fridén

len och omfattade hela Mellanöstern och lejonparten (ursäkra ordvitsen) av Centralasien. Geparden är mest känd för att vara världens snabbaste landlevande djur med en förmåga att nå hastigheter över 115 kilometer i timmen, men är i Iran kända av andra anledningar. Från antiken finns dokument som beskriver hur den tränades av kungliga jägmästare för att användas i gaselljakt. I Persepolis finns geparder avbildade som gåvor till shahen givna av mindre furstar och vasaller i imperiet. Detsamma anses för övrigt gälla geparden i andra antika civilisationer, exempelvis i Egypten och mer sentida hov, exempelvis det mongoliska.

Idag växer intresset i Iran för att rädda de sista vilda, stora kattdjuren och därmed undvika att de följer den kaukasiska tigerns öde. I Yazd, en ökenstad sextio mil söder om Teheran, koordineras konserveringsarbetet. Den iranska statskontrollerade nyhetskanalen Mehr beskrev 2010, i ett referat från den statskontrollerade tidningen Peyvand, hur iranska naturvårdsmyndigheter hade skapat ett ”halvvilt” reservat, vilket i praktiken innebär ett större hägn. I artikeln visas bilder på en gepard i vinterskrud och projektet, som kallas Conservation of the Asiatic Cheetah Project, är ett samarbete mellan FN och Iran. Det agerar uppsamlingsplats för övergivna och skadade geparder, vilket tillåter dem att hålla de enda

av världens persiska geparder som finns i fångenskap. Projektets hemsida hävdar också att över 100 vakter har i uppdrag att vakta reservat och andra skyddade områden från jägare och störningar. Utöver myndigheternas arbete finns dessutom organisationer som Iranian Cheetah Society. Organisationen, som finansieras helt ideellt utan statligt stöd, arbetar med att rädda geparden från det ständigt närvarande utrotningshotet genom

”Från antiken finns dokument som beskriver hur den tränades av kungliga jägmästare för att användas i gaselljakt”

att dokumentera dess leverne och utbilda människor, i synnerhet boskapsbönder, i gepardnära områden. Naturligtvis är det en stor utmaning att lyckas fotografera och dokumentera en handfull djur spridda över en yta lika stor som Sveriges när de till råga på allt är kamouflerade. En metod som har visat sig vara tämligen framgångsrik är statiska kameror, som fångat bilder och korta filmstruttar som bevisar att hoppet för dessa majestätiska djur ännu lever. Nyligen lyckades den holländske fotografen Frans Lanting med konststycket att, efter tusentals timmars

spaning, fånga inte bara en, utan två geparder, på film. Tillsammans med ytterligare fotografier resulterade insatsen i ett reportage i National Geographic, vilket anses vara en stor framgång. Förhoppningsvis kan detta öka omvärldens intresse och kunskap om den persiska geparden, som är ett av världens mest hotade kattdjur. Arbetet som Iranian Cheetah Society utför kan också ha andra positiva effekter. Till viss del har projektet finansierats från USA och FN; optimisten vore benägen att hoppas att detta forum kan öka förståelsen och dialogen länderna och folken emellan.

Sammantaget kan man konstatera att de iranska populationerna av leopard och gepard är mycket sårbara och sköra, men att det trots det finns anledning till hopp. Med inspiration från exempelvis Gujarat i Indien, där det asiatiska lejonet har återvänt till en relativt livskraftig population om drygt 400 individer från att ha varit nästan utrotade och andra lyckade räddningsprojekt så kan vi hoppas att de stora iranska katterna får fortsätta att ströva fritt. Om även turism och safariturere vore möjlig skulle dessa katter kunna visa sig vara en stor tillgång för Iran och dess befolkning. Vem vet – kanske kan vi en dag resa till Yazd och se vilda geparder, utan att som Lanting tvingas lägga tusentals timmars på väntan? ●

Rysk syn på framtidens energimarknad

När tolkarna och KTH-studenterna David Magnusson och Daniel Beckius fick möjligheten att genomföra utbytesstudier vid Gubkin Russian State University of Oil and Gas tvekade de inte att ta chansen. Här delar David med sig av några erfarenheter från det tio veckor långa "äventyret" i den ryska akademiska olje- och gasvärlden.

Skribent: David Magnusson, TolKS 05/06
Bild: David Magnusson och Max Cederborg

Gubkin Russian State University of Oil and Gas

Efter cirka två år av diskussioner och förberedelser fick jag själv och min studiekamrat äntligen åka som pilotgrupp för ett studentutbyte mellan KTH och Gubkin Russian State University of Oil and Gas. Gubkin University grundades i Moskva år 1930 och har numera cirka 7 000 studenter i geologi, teknik, ekonomi och juridik. Så fort man träder in i universitetets huvudbyggnad blir man förvissad om skolans främsta syfte – att förse Rysslands olje- och gasindustri med kompetent personal. Överallt i byggnaden finns permanenta reklammontrar för potentiella arbetsgivare uppbyggda – vissa (läs: Gazproms) mer påkostade än andra – kompletta med framgångsberättelser om karriärer för tidigare studenter vid universitetet. Aktörerna i den ryska olje- och gasindustrin gjorde sig dock inte enbart påmind i universitetsbyggnaden. På vårt studentboende, vid namn "Gazpromhotellet", fick vi sova på lakan och örngott med broderade företagslogotyper.

Vårt utbyte var inte särskilt långvarigt (10 veckor), men studieprogrammet var intensivt. Främst skulle vi introduceras till världens (och i synnerhet Rysslands) främsta olje- och gasmarknader samt tekniska aspekter kring prospektering och extrahering av kolväteresurser. En del tid ägnades dock även åt förkovran i rysk olje- och gasterminologi. Framförallt fokuserades studierna på

utmaningar och risker i en framtida situation karaktäriserad av en ökande efterfrågan på både olja och gas. Denna situation skulle betraktas i ljuset av sinande konventionella reserver, framförallt avseende olja, och nya geografiska och tekniska möjligheter till utvinning. Särskilt diskuterades utvinning av Arktiska tillgångar och okonventionella resurser, såsom skifferolja och skiffergas.

Olika uppfattningar om energitjänningar

På KTH kretsar en stor del av utbildningen på energisystemområdet kring den gemensamma nordiska (europeiska) elmarknaden och produktion från framförallt vattenkraft, kärnkraft och biobränslen, samt utmaningarna kring en alltmer omfattande introduktion av mer eller mindre oberäkneliga förnybara energikällor. Människans inverkan på klimatförändringen antas mer eller mindre vara ett faktum. Även om så inte skulle vara fallet anses det globala omvandlingstrycket inom industrin vara så omfattande att en utfasning av fossila bränslen ändå kommer att realiseras och resultera i en omställning av energisystemet. På Gubkin ansågs dock en sådan omställning vara svår att genomföra för "stora länder" som Ryssland.

Den ryska synen på framtida utmaningar inom energisektorn kan framförallt hänföras till frågorna kring säkerhet i utbud och säkerhet i efterfrågan. Främst framhävs svårigheterna med framtagningen av tekniskt möjliga lösningar, som är ekonomiskt försvarbara och

medger nettoenergiöverskott, för utvinning av okonventionella resurser i svårtillgängliga områden (såsom i Arktis och i djupvatten). Ekologiska problem tas också upp, och betraktas som mycket svåra utmaningar, men klimatfrågan ges inte mycket utrymme.

Karaktärsskillnader mellan olje- och gasmarknader

För Ryssland är det ytterst viktigt att säkra efterfrågan på gas. Samtidigt som man, i enlighet med International Energy Agencys (IEA) World Energy Outlook, sätter en viss tilltro till att världen står i begrepp att inträda i "the Golden age of Gas", blir en säkring av denna efterfrågan allt viktigare. Produktion, transport och försäljning av gas innebär utmaningar av särskild karaktär, om man jämför med olja. Framförallt har handeln med olja pågått under lång tid, vilket har bidragit till utvecklingen av särskilda marknadsmekanismer och gett upphov till en global oljemarknad. Gas handlas istället på regionala marknader, främst med anledning av kraven på mer komplex infrastruktur och svårigheterna med att lagra gas under längre perioder. Olja kan transporteras både i fartyg och i pipelines, och kan således skeppas för leverans till i stort sett vilken del av världen som helst. Det går till och med att lagra oljan i själva fartygen, om så vore önskvärt. Denna flexibilitet finns inte för gas (bortsett från flytande naturgas). Gas kräver transport under högt tryck och kylning och måste, på grund av lagringsproblematiken, konsumeras i samma stund som den produceras. I

Denna pampiga entré möter Gubkinuniversitetets studenter

slutändan innebär ett gasprojekt, med låg flexibilitet i leveransdestinationer och omfattande infrastrukturbehov över statsgränser, stora risker och kostnader, vilket medför ett behov av att säkra efterfrågan innan ett projekt kan inledas.

Europas framtida energisystem

De tämligen skilda uppfattningarna om energisystemets utmaningar tydliggjordes särskilt när vi fick delta som åhörare under en konferens, under vilken experter från EU (i synnerhet Tyskland) och Ryssland diskuterade möjligheterna för båda sidor att finna ömsesidigt fördelaktiga lösningar i ljuset av framtida förändringar i efterfrågan. I korthet vill EU minska koldioxidutsläppen,

öka andelen förnyelsebara bränslen i energimixen och satsa på energieffektiviseringsåtgärder genom sina ambitiösa ”20-20-20 mål”. Samtidigt vill Ryssland säkra efterfrågan i Europa. Eftersom energiproduktion från naturgas medför lägre koldioxidutsläpp än produktion från kol skulle fortsatta gasleveranser från Ryssland kunna bidra till ett uppfyllande av EU:s målsättningar.

Samtidigt har ”20-20-20-målen” fått konkurrens om platserna på medlemsstaternas agendor under dessa turbulenta tider inom eurozonen, när frågeställningar av mer ekonomisk karaktär skyndsamt behöver lösas. Om ekonomisk rationalitet kommer att vara tongivande i det europeiska beslutsfattandet under de närmaste

åren är det osäkert hur viktig roll gas (som är dyrare än kol som bränsle) faktiskt kommer att spela i den fortsatta utvecklingen av det europeiska energisystemet, särskilt när produktion från förnyelsebara energikällor i hög grad är subventionerad.

I USA introducerades även nyligen en omfattande inhemsk produktion av skifferolja och – gas, om vilken har rapporterats i media under den senaste tiden. Denna produktion har möjliggjorts av tekniska genombrott och kommer enligt färsk prognoser från IEA att medföra att USA blir en nettoexportör av gas från år 2020, och nästintill helt självförsörjande avseende energi från år 2035. Denna utveckling bidrar självfallet till att ”rita om den globala energikartan” och uppmärksammades med blandade känslor i vår undervisning. I Ryssland betraktas detta dels som ett betryggande bevis på att teknisk utveckling även fortsättningsvis kommer att möjliggöra fortsatt olje- och gasproduktion när de konventionella reserverna har sinat, men samtidigt ser man detta som ett hot mot konkurrenskraften för rysk olja och gas.

Utbytet på Gubkin varen lärörrik och spännande period. Utvecklingen av det globala energisystemet, och i synnerhet avseende de ryska gasleveranserna till Europa, kommer med våra nya kunskaper och erfarenheter, att bli mycket intressant att följa framöver. ●

Ryssland – en av de viktigaste aktörerna på den globala energimarknaden

Ryssland är/har världens...

...största exportör av naturgas (22%)

...största bevisade reserver av naturgas (21%)

...näst största producent av olja (12.8%) efter Saudiarabien (13.2%)

...tredje största primärenergianvändare (5.6%) efter Kina (21.3%) och USA (18.5%)

(1 procent av total(a) export/reserver/produktion/användning.)

Rysslands oljereserver beräknas räcka i cirka 23 år och naturgasreserver i cirka 73 år (med nuvarande produktionstakt).

Källa: BP Statistical Review of World Energy 2012

Stora företag är exempelvis Rosneft, Lukoil, Gazpromneft, TNK-BP, Tatneft, Transneft, Gazprom och Novatek. Gazprom är världens största gaskoncern och kontrollerar cirka 20 procent av världens gasproduktion.

Lingvistik är att våga

Hur stor del har översättaren i hur den danske prinsen, med engelska som modersmål, uttalar sina berömda ord på svenska? Vilka svårigheter ligger framför denne när Eliza ska byta ut sin cockney–Queen’s English mot Stockholmsslang–rikssvenska? I det här numrets språkspalt tar Magnus Dahnberg upp översättarens lätt bortglömda arbete och balansgången som ligger i att vara trogen ett utländskt originals kontext, i förhållande till att få fram en språkligt elegant text i översättning.

Ibland måste man byta, våga släppa taget om det gamla och välkända och i stället kasta sig ut i det okända. Jag gör det nu, när jag här i språkspalten skriver ner något som jag i flera år har brukat använda som inledning till föreläsningar eller kurser i översättning. Hädanefter blir jag tvungen att hitta på någon ny inledning till föreläsningarna, det är detta som blir det okända. Men friskt vågat!

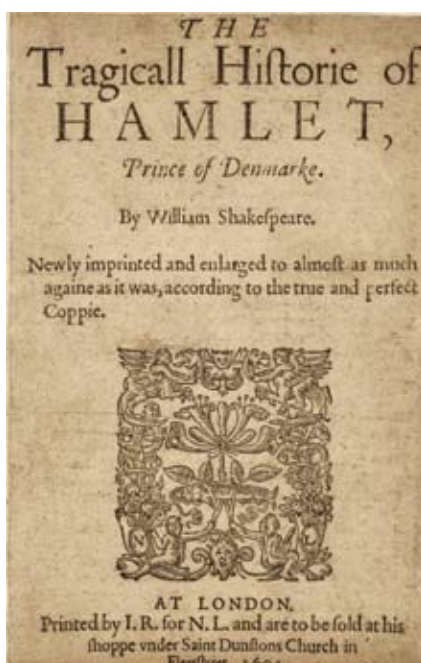
Vet ni vem som har skrivit följande kända rader:

*Upp flyga orden, tanken stilla står,
Ord utan tanke aldrig himlen når.*

Vet ni? Inte? De är hämtade ur en teaterpjäs, kan jag säga som ledtråd. Rollfiguren som säger repliken här ovan benämns Konungen, och hans namn är Claudius. Vadå? Nej nej, det är visst inte hämtat ur teveserien *Jag, Claudius*. Den handlar ju om en kejsare och dessutom så sa jag teaterpjäs. Hör upp lite! Fler försök? Ingen? En ledtråd till då: i samma pjäs ingår detta replikskifte, även det alltså skrivet av den efterfrågade personen:

Hvad läser ni, min prins! – Ord, ord, ord.

Just ja, nu blir det mera bekant, nu har vi det snart på tungan. Detta är en klassiker, jag menar en litterär klassiker. Heter pjäsen inte *Hamlet*? Eller? En livlina till, den ultimata.

Framsida till *Hamlet* från 1604

Personen vi efterfrågar har skrivit också följande rader, som även de ingår i samma pjäs:

Att vara eller icke vara, det är frågan:

Ja, men då står det ju klart. Detta är verkligen hämtat ur *Hamlet, prins av Danmark*, ett av världsdramatikens allra mest kända och spelade verk. Och därmed har vi förstås också klart för oss vem som har skrivit de citerade raderna? Jo men visst är det han, den store ... den store ... Carl August Hagberg! Precis, Carl August Hagberg är rätt svar. Bravo! Född i Lund 1810, död 1864. Professor

i moderna språk och estetik i Lund och ledamot av Svenska Akademien. Litteraturkritiker. Bedrev studier i latin och grekiska, arabiska, tyska – ja, och så engelska. Bland annat. Och nej, Carl August Hagberg är inte författare till pjäsen *Hamlet*. Det är som bekant William Shakespeare. Min fråga gällde heller inte vem som var författaren till pjäsen, utan min fråga gällde vem som skrivit de av mig citerade raderna. De är förstås inte skrivna av Shakespeare, som mig veterligen aldrig författade något på svenska. Textraderna är hämtade ur Carl August Hagbergs översättning till svenska av *Hamlet*.

Översättning till svenska, var det. Men kan man då inte säga att det ändå *i huvudsak* är Shakespeares ord man citerar? Mest är det väl ändå William som talar, och inte Carl August, i *att vara eller icke vara, det är frågan*? Översättaren har väl bara – hur ska man säga – givit *svensk språkdräkt* åt Shakespeares odödliga klassiker? Läst och sett vad det stod på engelska, och sedan liksom skrivit det på svenska i stället?

Nja, man kan väl svårligen förneka att översättaren sannolikt haft viss vägledning av originaltexten. Men denna vägledning har – om man tänker efter – sina begränsningar. Vägledningen ger en förhoppningsvis god orientering om innehållet i verket, hur personerna utvecklas, hur tonen förändras, hur språkets rytm och

klang låter i original ... men det är just det, hur det låter i *original*. Någon vägledning om hur det skulle låta på svenska fick förstås Carl August Hagberg inte av William Shakespeare, utan det fick han vara så god att hitta på själv. Han fick så att säga skriva *Hamlet* en gång till. Rytmm och klang, blankvers, dramatiska och lugnare passager, ton, ordlekar, scenkonst – allt en gång till. Och det var inte bara *Hamlet* som Hagberg skrev en gång till: Carl August Hagberg översatte *alla* Shakespeares pjäser till svenska. Förresten stämmer det inte heller att han skrev *Hamlet* bara en gång till, utan han gjorde flera omarbetningar. Det bär lite emot – när man börjar försöka sätta sig in i detta oerhörda arbete – att formulera det som jag gjorde nyss, att översättaren ”bara” har givit svensk språkdräkt åt verket. Det är inte så bara, det. Och vad är egentligen en språkdräkt? Kan vi tänka oss en icke-språklig, avkodad *Hamlet*, som bara

”Han fick så att säga skriva Hamlet en gång till. Rytmm och klang, blankvers, dramatiska och lugnare passager, ton, ordlekar, scenkonst – allt en gång till”

väntar på att få krypa in i en svensk, dansk eller japansk språkdräkt? Jag är inte säker på det.

Varför nu detta resonemang i Militärtolkföreningens tidning i och för sig framstående akademiker och Shakespeareöversättare från förrförra seklet? Jo, för att flagga för det *synliggörande* av översättare och översättningar som nu stundtals inträffar. Informationen om Hagberg här ovan har jag hämtat ur det förträffliga översättarlexikon som finns tillgängligt på www.oversattarlexikon.se och som utvecklats på Södertörns högskola på initiativ av professor

Lars Kleberg. De H&M-läsare som ännu inte stiftat bekantskap med detta lexikon rekommenderas härmed varmt att gå in och ta en titt. Här presenteras svenska översättare – hittills enbart avlidna sådana – med biografiska artiklar och upplysningar om karriär och arbete. In och läs!

För visst är det så att översättning och översättaren ibland kan liksom glömmas bort, även i sammanhang där de spelar en central roll? När Mo Yan utsågs till Nobelpristagare i litteratur tidigare i år så kunde åtminstone inte jag se eller höra några referenser till den svenska översättaren – Anna Gustafsson Chen – i den tevekanal som jag tittade på när den just annonserade utnämningen kommenterades. Bokförlaget nämndes, ja, men inte översättaren. Framstående sinologer uttalade sig förstås. Men även personer utan kunskaper i kinesiska uttalade berömmande ord om Mo Yans litterära språk. Det framgick indirekt att dessa hade läst Mo Yan i svensk översättning. Mycket bra och absolut inget fel på detta i och för sig naturligtvis! Men det föll inte någon in, vad jag kunde höra i varje fall, att säga att det språk de imponerats av faktiskt var *översättarens* och inte originalförfattarens. Att alltså uttryckligen säga detta och kanske till och med nämna översättaren vid namn. Det hade hon förtjänat, tycker jag. Så småningom har så också skett – men poängen här är att det inte skedde med automatik just då, denna torsdagseftermiddag när pristagaren nyss annonserats. Det borde det ha gjorts.

Har ni förresten – för att återgå till översättningar från engelska – funderat över sångextraden *Den spanska räven rev en annan räv*, ur översättningen till svenska av musikalen *My Fair*

Lady? Rollfiguren Eliza ska försöka förändra sitt uttal – i original är det från londondialekten cockney till Queen’s English, och i Gösta Rybrants här citerade översättning försöker hon övergå från något slags traditionellt stockholmsuttal till rikssvenska. Först kan hon alltså inte skilja mellan långt e och långt ä. (Reven rev en annan rev, liksom.) På engelska lyder texten, som säkert är bekant för många, *In Spain the rain falls mainly in the plains*, varvid det gäller för Eliza att uttala diftongen som -ei- och inte som -ai-. Och allt detta är förstås gott och väl – men jag har alltid undrat varför räven prompt måste vara *spansk* i den svenska texten. Ordet *spanska* har ju inget med e- och ä-uttalen att göra, medan ordet *Spain* på engelska innebär en fonetisk utmaning för den som är van att uttala det som om det hade stavats *spine*. Så varför inte lägga in ytterligare ett ord på svenska med långt e- eller ä-ljud istället, till exempel *den väna räven rev en annan räv*, eller *den feta räven*, eller något sådant? (Usch. Lätt är det inte. Språkdräkt? Fnys.) Jo, i översättarlexikonet får man svaret, i artikeln över Gösta Rybrant. Melodin är skriven till en spansk dans, nämligen. Därför är det befogat att göra räven spansk. Mycket elegant, på min ära.

Jaha, var alltså allt detta inledningen till vår kurs i översättningsteknik? Nej då, bara kuggfrågan om Shakespeare i början. Nu är den spridd till hela läsekretsen och behöver ersättas av någon ny. Vad ska vi hitta på? Hm – vet ni vem som skrev följande: *Alla lyckliga familjer liknar varandra, men varje olycklig familj är olycklig på sitt eget sätt*. Någon?

Magnus Dahnberg

Att surfa i Iran

Det pågår ett mjukt krig i den iranska cyberrymden. Internet och sociala medier används av allt fler samtidigt som regimen gör sitt bästa för att kontrollera sina medborgares aktiviteter på nätet. Censuren blir alltmer sofistikerad och makthavarna talar om att införa ett heltäckande system som ska skapa ett "rent" internet. Saga Holmgren Leissner skriver för Hugin och Munin om makten över nätet.

Text och illustration: Saga Holmgren Leissner, TolKS 09/10

I en av årets rapporter från Reportrar utan gränser hamnar Iran på listan över "enemies of the Internet", i fint sällskap med Uzbekistan och Nordkorea. Organisationen Freedom House klassificerar Iran som "not free", både vad gäller internet och vanlig tryckpress. Under den arabiska våren blev det tydligt vilken roll internet och sociala medier kan ha för att mobilisera missnöje och samla människor i protest. Även makthavare både runtom i världen och i Iran tycks ha insett detta.

Den iranska staten har länge haft en dubbel inställning till internet. Å ena sidan har det varit tydligt att god IT-struktur främjar landets ekonomiska tillväxt, å andra sidan har nätet setts som ett hot mot den islamska statens sociala, religiösa och politiska värden. År 2009 svepte den gröna protestvågen genom Iran, utlöst av Mahmoud Ahmadi-nejads ifrågasatta valseger. Internetaktivismen var avgörande för att protesterna skulle bli så starka som de blev. Filmer som lades upp på Youtube och uppmaningar på Facebook fick ett enormt genomslag och sedan dess talar iranska regeringsrepresentanter om ett krig i cyberrymden. Inrikesminister Mostafa Najari sa i juli 2011 att bland annat Facebook var "Västs elektroniska vapen i det mjuka krig som förs med syfte att förstöra Iran".

Ett vanligt inslag i internetanslutna iraniers vardag är att trafiken saktas ned eller stängs av helt. Detta sker ofta vid tillfällen av politisk oro. Steg för steg blir censuren mer avancerad. I februari 2012 lyckades myndigheter blockera åtkomsten av https-protokollet, som möjliggör kryptering. Miljoner iranier hindrades på så sätt från att logga in på sina Gmail och Yahoo-konton. Situationen varade i några dagar. I maj blockerades Facebook, Youtube, Twitter och Flickr under en viss tidperiod. Enligt en rapport om frihet på internet publicerad av Freedom House är det troliga syftet med dessa störningar att få användarna att växla över till iranska alternativ som är lättare att övervaka.

Förutom att utöka den kontroll som funnits tidigare vill iranska myndigheter ta till ett nytt grepp. I juli 2011 presenterades planer på att införa ett "nationellt internet". Initiativet har även kallats "halal"-nät och det "rena" nätet. Få verkar veta vad detta kommer leda till i

praktiken. Tänker Iran skapa sitt eget intranet, med egen sökmotor och egen mailfunktion, för att sedan helt stänga av kontakten med omvärlden? Doktor Siavash Shahshahani, som är känd som den som införde internet i Iran, tror inte att så är fallet. Han säger att användare fortfarande kommer att ha tillgång till det globala internet men att all trafik kommer passera genom en "kontrollerbar kanal".

Jillian York, yttrandefrihetsförsvarare från Electronic Frontier Foundation, frågar sig i en artikel med titeln "Is Iran's halal internet possible?" om det ens är möjligt att skapa ett nationellt internet. Även om det vore tekniskt möjligt – och de tekniska utmaningarna är många – tror hon inte att den iranska ekonomin skulle klara av att kommunikationen med omvärlden stängdes av. Om censurivarna lyckas med projektet att upprätta ett nationellt intranet blir Iran ett av mycket få länder i världen som på 2000-talet lyckas kontrollera sina egna medborgares kommunikation. ●

För vidare läsning:

1. Freedom on the Net 2012, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-net/2012/iran>
2. Iran, från Reportrar utan gränser hemsida, <http://en.rsf.org/iran-iran-12-03-2012,42070.html>